

A male came upon her; she is disqualified

עלה עליה זכר פסולה –

OVERVIEW

The (cited) משנה states if a bird rested on the פרה it is still fit to be used as a פרה (since the owner is not pleased with this); however if a male came upon the פרה she is not fit to be a פרה אדומה (since the owner is pleased, for the male will impregnate her and she will have calves). Our תוספות discusses how we measure the pleasing aspect (ניחא ליה) of the owner.

תוספות asks:

ואם תאמר אמאי פסולה -

And if you will say; why is the פרה disqualified from being a פרה אדומה in the case of - עלה עליה זכר -

הא ודאי לא ניחא ליה להפסיד פרה שדמיה יקרים בשביל דבר מועט¹ -

פרה אדומה for the owner is certainly not pleased to lose the use of this פרה for a פרה אדומה which is very profitable, because of a paltry gain of having calves.

תוספות answers:

ויש לומר דאם נאמר כשירה הוה ניחא ליה² ולכך אין להכשירה -

And one can say; that if we would rule that she is כשירה (if עלה עליה זכר) then it would be ניחא ליה, so therefore we cannot be מכשיר the פרה.

תוספות asks:

ואם תאמר הכניסה לרבקה ודשה³ אמאי כשירה⁴ מאי שנא מעלה עליה זכר דפסולה -

And if you will say; why is she כשרה in the case of הכניסה לרבקה ודשה; what is it any different from the case of עלה עליה זכר where she is פסולה.

¹ The owner is very unhappy that עלה עליה זכר (if this disqualifies her as a פרה אדומה) for he would much rather sell her as a פרה אדומה (which fetches a high price) than having her have a calf, which is a minimal profit.

² If we would rule that she is כשירה because he is not ניחא ליה to lose out on a פרה אדומה, then he would be ניחא that (פרה אדומה) [in addition to her being qualified for a פרה אדומה]; in which case (since for he is happy to have calves) עלה עליה זכר (פרה אדומה) it would be ניחא ליה, in which case it is not ניחא ליה. We would be going around in circles. Therefore we rule that we only take into consideration whether this act per se (without the consequences it would have regarding its status as a פרה אדומה) is ניחא ליה or not. In the case of עלה עליה זכר it is ניחא ליה (if we ignore the consequences of) and by שכן עליה עוף it is not ניחא ליה.

³ See כו, א (on the bottom).

⁴ The owner is happy that she is (helping with the) threshing. [תוספות had just concluded that we judge ליה on this act per se (without considering any ramifications regarding its suitability for a פרה אדומה); the owner is (presumably) happy with her threshing.]

answers: תוספות

ויש לומר דהתם לא ניחא ליה בדישתה שאין מרויח כלום בדישתה⁵ -

And one can say that there (by הכניסה לרבקה) he is not pleased with her threshing, for he profits nothing from her threshing, the reason is -

דבלאו הכי נידושה התבואה -

That without her threshing, the grain will be threshed by the other animals.

offers an alternate answer: תוספות

והרב רבינו יהודה פירש דסתם פרה בחורה היא ומסתמא אין אדם רוצה להטריחה⁶ -

And ר"ר יהודה explained that generally a potential אדומה פרה is presumed to be young, and presumably a person does not want to burden this young פרה, therefore it is לא ניחא ליה.

asks: תוספות

ואם תאמר והא דתנן⁷ פרה מעוברת רבי אליעזר מכשיר וחכמים פוסלין -

And if you will say; but we learnt in a משנה; 'a pregnant cow; ר"א is מכשיר it for a פרה אדומה and the חכמים are פוסל' -

והכא אמר עלה עליה זכר פסולה -

And here the משנה states if a זכר was עליה she is פסולה; how can ר"א be מכשיר by a פרה מעוברת since a זכר was עליה?!

answers: תוספות

ויש לומר דהכא כחכמים דפוסלין -

And one can say that the משנה here (of עליה זכר) is according to the חכמים only who are פוסל a פרה מעוברת and ר"א disagrees with our משנה.

דהכא נמי רבי יהודה פליג ואמר דוקא העלה עליה זכר אבל עלה מעצמו כשירה -

For here too (by עליה זכר) ר"י argues and maintains that she is פסולה only if the owner brought the זכר upon her, however if the זכר went up on his own she is still כשירה, so just as ר"י argues with this ruling, the same can be said for ר"א that a פרה (העלה עליה זכר [but not if עלה מעצמו] is כשירה if it was מעוברת).

offers an alternate explanation: תוספות

אי נמי הא דאמר הכא פסולה היינו כשרואה בשעת עלייה וניחא ליה -

⁵ It would seem from this answer that לא ניחא ליה means he does not have any benefit from it (he does not care about it), but it does not necessarily mean that he actively does not want it. See footnote # 6.

⁶ According to this answer לא ניחא ליה means he has an aversion to this happening (it is not sufficient that he does not care one way or the other). See footnote # 5.

⁷ פרה פ"ב מ"ב.

Or you may also say; this which the משנה says here פסולה, this applies only when the owner sees at the time of עלייה and he is pleased with this act⁸ –

תוספות offers us a comparable ruling:

כדאמר גבי הכשר⁹ (בפרק קמא דחולין דף יג,א)¹⁰ עודהו הטל עליהן ושמה הרי זה בכי יותן¹¹ -

As the ברייתא states regarding הכשר, 'while the dew was still on the food and the owner rejoiced, this is considered כי יותן. However if -

נגבו אינן בכי יותן דבעינן יותן דומיא דיתן -

It was dry from the טל (it was no longer wet), it is not considered כי יותן (and is not מכשיר) for we require יותן (placed by itself) to be similar to יתן (placed by the owner); we require the knowledge of the owner at the time the food is wet for the טל to be מכשיר -

אף על פי שאם היה יודע בעוד הטל עליהן היה שמח¹² -

Even though if the owner would have known while the טל was on the food he would have rejoiced, nevertheless since he did not know at that time, it is not מכשיר.¹³

תוספות anticipates a difficulty:

והא דאמרינן בפרק עגלה ערופה (סוטה מו,א) -

And regarding the ברייתא in ערופה פרק עגלה ערופה which states, 'placing -

עול פוסל בין בשעת עבודה ובין שלא בשעת עבודה¹⁴ -

A yoke is פוסל whether during work or whether not during work; however placing -

שאר דברים אינן פוסלין אלא בשעת עבודה¹⁵ -

Other things on the עגלה/פרה are פוסל only בשעת עבודה, and seemingly the זכר עליה is not for the purpose of work –

⁸ However if the owner does not see the עלייה then all agree that she is not פסולה. The dispute between ר"א ורבנן is in a case where she is מעוברת but the owner did not see the עלייה (according to the חכמים she is פסולה because she is מעוברת). ר"א maintains that מעוברת is not a פסול.

⁹ Foods are not מקבל טומאה unless they first become wet with (certain) liquids. This process is called הכשר לקבל טומאה (fit to be טומאה).

¹⁰ This is amended to read ב' דב"מ כב,א (on the very bottom).

¹¹ The יתן in פסוק (he will place) is written יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם reads; ויקרא (שמיני) יא, לה in פסוק but it is read יותן (it will be placed). We expound it (as we do here regarding עובד) that יותן דומיא דיתן just as יתן is read יתן, so too יותן must be לדעת.

¹² Similarly here the פסול of זכר עליה is only if the owner is aware of it at the time of the עלייה; however finding out later is no cause to invalidate it.

¹³ It would seem that according to תוספות first answer it makes no difference (by זכר עליה) whether the owner was aware at the time or not; in all cases she is פסולה (according to the חכמים). See 'Thinking it over'.

¹⁴ The yoke is פוסל even it is placed without any intent to do work with it (he just needs a place to put it down).

¹⁵ If a sack is placed on the animal it is only פוסל if he intends for the animal to carry it somewhere, but if he merely placed it on the animal it is not פוסל. (The reason for this difference is because by עול the תורה states clearly אשר לא פוסל, even עליה, placing it on the עגלה/פרה is פוסל.)

replies: תוספות

מה שהזכר משמש בה חשוב עבודה¹⁶:

This that the זכר is משמש (mating) with the פרה is considered בשעת עבודה.

SUMMARY

ליה or לא ניהא ליה is judged by the act per se (regardless of any consequences [regarding its qualification for a אדומה ליה]). לא ניהא ליה can mean either he does not care, or he is opposed.

ר"א (and ר"י) may either dispute this משנה and maintain that עולה מעצמו does not disqualify a אדומה, or ר"א ורבנן may maintain that the פסול of עולה עליה is only if it was דעת בעלים (as by הכשר), while ר"י maintains that even דעת בעלים is insufficient unless he was מביא הזכר עליה.

שימוש of the מלאכה בשעת עבודה is considered עולה עליה זכר.

THINKING IT OVER

Why, according to first answer,¹⁷ is the rule by אדומה פרה different from הכשר, that by הכשר we require דעת בעלים at the time of the הכשר, however by פרה no דעת בעלים is required at the time of זכר עליה?¹⁸

¹⁶ The work (מלאכה) is the עליית הזכר; the שימוש of the זכר qualifies the work as עבודה בשעת.

¹⁷ See footnote # 13.

¹⁸ See שו"ת חתם סופר יו"ד סי' ר"א ד"ה ומ"מ and תוספות יו"ט פרה פ"ב מ"ד.